

Eviran ohje elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisinvedosta ja hävittämisestä ASF-tautitapauksessa

Eviran ohje elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisinvedosta ja hävittämisestä ASF-tautitapauksessa

Tämä Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran (jäljempänä Evira) ohje elintarvikealan toimijoille ja niitä valvoville viranomaisille käsittelee tartuntapitopaikasta peräisin olevien, sioista (ml. tarhattu villisika) saatujen elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisin vetoa ja hävittämistä, kun Suomessa on todettu ensimmäinen afrikkalaisen sikaruton (ASF) tautitapaus tuotantoeläiminä pidettävillä sioilla. Sikaeläimistä peräisin oleviin elintarvikkeisiin kohdistuu myös muita, Eviran perustamiin rajoitusvyöhykkeisiin liittyviä alueellisia rajoituksia silloin, kun tautitapaus on todettu. Tämä ohje ei käsittele alueellisia rajoituksia.

1. Mikä on afrikkalainen sikarutto?

Afrikkalainen sikarutto ei tartu ihmiseen. Afrikkalainen sikarutto on lakisääteisesti vastustettava, helposti leviävä eläintauti, jonka vastustustoimenpiteistä vastaavat eläinlääkintähuollon viranomaiset Evira, aluehallintovirastot ja kunnaneläinlääkärit. Elinkeinon toimia tarvitaan kuitenkin viranomaisten tueksi muun muassa eläinten ja tuotteiden jäljittämässä ja taudinhävittämistoimenpiteiden toimeenpanossa.

Tautia aiheuttava virus leviää helposti. Tauti leviää esimerkiksi sikojen siirtojen, sianlihatuotteiden, sivutuotteiden, eläinkuljetuskaluston tai villisikojen mukana. Kauas uusille alueille siirtyneet tartunnat ovat aiheutuneet pääasiassa viruksella saastuneen ruokajätteen syöttämisestä sioille. ASF-virus ei tuhoudu matalissa ruuanvalmistuslämpötiloissa ja pystyy siksi leviämään myös mm. savustetun tai ilmakuivatun lihatuotteen mukana. Myöskään pakastus ei tuhoa virusta.

Lisää tietoa afrikkalaisesta sikarutosta löytyy Eviran verkkosivuilta: <https://www.evira.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/siat/afrikkalainen-sikarutto/>

2. Toimenpiteet tartunnan toteamisen jälkeen

Afrikkalainen sikarutto todetaan Eviran laboratoriotutkimuksilla. Ainakin ensimmäinen Suomessa todettava tautitapaus varmistetaan myös EU:n vertailulaboratoriossa. Taudin hävittämistoimenpiteisiin ryhdytään kuitenkin mahdollisimman nopeasti ja ennen vertailulaboratorion vahvistusta ainakin, jos saatavilla olevien epidemiologisten tietojen, kuten eläinten oireiden, mahdollisen tartuntalähteen ja Eviran laboratoriotuloksen perusteella on saatu riittävä varmuus siitä, että tautitapaus on todellinen.

Evira tiedottaa afrikkalaisen sikaruton esiintymisestä tautitapauksen varmistuttua mm. mediatiedotteella, verkkosivuillaan ja sosiaalisen median kanavillaan. Ennen julkista tiedottamista Evira ilmoittaa löydöksestä taudin torjuntatoimista vastaavalle aluehallintovirastolle, kaikille teurastamoille ja teurastamoita valvoville tarkastuseläinlääkäreille, maa- ja metsätalousministeriölle sekä elinkeinolle. Afrikkalaisen sikaruton tapauksessa tieto lähetetään ainakin Eläinten terveys ETT ry:lle, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK:lle, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC:lle, Elintarviketeollisuusliitto ETL:lle ja Päivittäistavara- ja PTY ry:lle.

Elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisin veto ja hävittäminen ASF-tautitapauksissa

Aluehallintovirasto vastaa alueellisten taudintorjuntatoimenpiteiden toimeenpanon ohjauksesta. Aluehallintovirasto, käytännössä läänineläinlääkäri, käyttää apunaan kunnaneläinlääkäriä tai teurastamolla tarkastuseläinlääkäriä. Kun sikojen pitopaikassa epäillään tai on todettu esiintyvän helposti leviävää eläintautia, aluehallintovirasto selvittää kaiken saatavilla olevan tiedon avulla, mistä tartunta on mahdollisesti tullut, ja onko virus voinut levitä edelleen muualle. Osana selvitystä arvioidaan, kuinka kauan tartunta on todennäköisesti ollut pitopaikassa ennen taudin puhkeamista (itämisaika). Oletettuna itämisaikana pidetään 15 vuorokautta, ellei selvityksestä muuta johdu. Selvitykseen liittyy siten tieto siitä, onko pitopaikkaan tuotu sikoja tai viety niitä pois, esimerkiksi teurastamolle. Aluehallintoviraston on myös mahdollisuuksien mukaan jäljitettävä ne tuotteet, jotka on saatu pitopaikan sioista sen jälkeen, kun tartunta on todennäköisesti tullut pitopaikkaan. Läänineläinlääkäri ottaa yhteyttä teurastamoon ja teurastamon tarkastuseläinlääkäriin, jos sikoja on taudin itämisaikana viety teurastamoon. Valvovat viranomaiset (läänineläinlääkäri, tarkastuseläinlääkäri, kunnaneläinlääkäri) huolehtivat tapauskohtaisen harkinnan mukaan yhteyden ottamisesta muuhun liha-alan laitokseen, tukku- tai vähittäismyyntipaikkoihin sekä niitä valvoviin viranomaisiin tuotteiden jäljittämiseksi, jos sioista peräisin olevia lihatuotteita on toimitettu eteenpäin.

Evira antaa tuotteista vastaavalle toimijalle tarvittavat päätökset esim. tuotteiden käsittelystä, merkitsemisestä tai hävittämisestä.

Evira antaa myös kuluttajille ohjeita, joilla varmistetaan sitä, ettei virus pääse leviämään tuotteiden tai ruokajätteen mukana sikoihin.

3. Mitä vedetään takaisin

Teurastamon tai muun elintarvikeyrityksen sekä niitä valvovien viranomaisten kanssa selvitetään, missä tartunnan saaneesta pitopaikasta peräisin olleista sioista saadut liha, lihatuotteet ja sivutuotteet sillä hetkellä ovat, ja ovatko ne mahdollisesti olleet kosketuksissa muihin ruohoihin tai tuotteisiin niin, että virus on voinut saastuttaa niitä. Tartunnan leviämisen estämiseksi sellaisten tuotteiden, jotka ovat peräisin tartuntapitopaikasta tai ovat olleet tartunnan mahdollistavassa kosketuksessa tartuntapitopaikasta peräisin oleviin ruohoihin, sianlihaan, sianlihatuotteisiin tai sivutuotteisiin, vedetään pois teurastamoista, leikkaamoista ja varastoista. Takaisin veto koskee tuotetta ja pakastettua lihaa sekä sivutuotteita. Riskien arvioinnin perusteella toimivaltainen viranomainen voi myös määrätä vetämään takaisin tai yritys voi oman riskinarviointinsa pohjalta vetää takaisin myös muita tuotteita (esim. raakalihavalmisteet) tai ulottaa takaisinvedon laajemmalle. Tartunnan mahdollistavalla kosketuksella tarkoitetaan tässä ohjeessa teurastamista tai leikkaamista samassa linjassa neljän tunnin sisällä tartuntapitopaikasta peräisin olevien eläinten ruhojen jälkeen sekä tuotteiden säilyttämistä suojaamattomana ja kosketuksissa tartuntapitopaikasta peräisin olevaan materiaaliin. Tartuntariski arvioidaan myös muiden leikkaamolinjojen osalta. Tarkastuseläinlääkäri ja läänineläinlääkäri selvittävät yhdessä teurastamon tai muun elintarvikehuoneiston edustajan kanssa, mitä tuote-eriä takaisin veto koskee. Teurastamot tiedottavat takaisinvedettävistä eristä asiakkaitaan. Tieto toimitetaan Eviraan takaisinvetopäätöksen tekemistä varten. Edellä mainittua sovelletaan myös sisämarkkinoiden kautta Suomeen tuotuun lihaan.

4. Vaikutus sianlihan ja sivutuotteista saatujen tuotteiden vientieriin

ASF:n toteamisella on vaikutuksia myös vientiin silloin, kun viennin kohdemaata edellyttää vapautta ASF:sta. Osa kohdemaista edellyttää tautivapautta koko Suomen alueella, vaikka vientiin tarkoitettu liha, lihatuotteet tai sivutuotteista saadut tuotteet eivät olisi tartunta-alueelta peräisin.

Elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisin veto ja hävittäminen ASF-tautitapauksissa

Taudin esiintyminen jossakin päin Suomea voi siis pysäyttää viennin tiettyihin maihin koko Suomesta. Jos selviää, että vientiin on lähtenyt tuotteita sellaisella viennin eläinlääkintötodistuksella, jossa on vakuutuksia koskien ASF:a, on vientiyrityksen ilmoitettava siitä Eviran vientitiimille. Eviran vientitiimi ohjeistaa ilmoittamisesta tarkemmin verkkosivuillaan tautitapauksen yhteydessä. Evira ilmoittaa viennin kohdemaalle tautitapauksesta, jotta kohdemaan viranomaiset voivat ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin vientierän saapuessa.

5. Lihan ja sivutuotteiden käsittely

Afrikkalaisen sikaruton torjumista koskevan EU-direktiivin 2002/60/EY mukaisesti taudin todennäköisen tilalle tulemisen ja virallisten toimenpiteiden aloittamisen välisenä aikana teurastettujen sikojen liha on mahdollisuuksien mukaan jäljitettävä ja prosessoitava sivutuotteena virallisessa valvonnassa. Liha luokitellaan tällaisessa tapauksessa 2. luokan sivutuotteeksi ja prosessoidaan sellaisena.

II luokan sivutuote

Prosessoitavaksi määrättävät tuotteet toimitetaan hyväksytyyn luokan II sivutuotteiden käsittelylaitokseen. Tartuntavaarallisen materiaalin hautaamisesta on aina sovittava erikseen joko alueellisen tai kunnallisen ympäristöviranomaisen kanssa.

6. Kuka vastaa takaisinvedosta ja käsittelystä tai hävittämisestä

Evira antaa toimijalle osoitetun päätöksen kaiken mahdollisesti tartuntavaarallisen lihan ja tuotteiden määräämisestä joko käsiteltäväksi niin, että virus tuhoutuu, tai hävitettäväksi. Päätöksen täytäntöönpanosta vastaa se toimija, jolle päätös on osoitettu. Virkaeläinlääkäri, käytännössä tarkastuseläinlääkäri tai kunnaneläinlääkäri, valvoo läänineläinlääkäriin ohjauksessa päätöksen toimeenpanoa.

7. Kustannukset

Eläintautilain 106 § mukaan afrikkalaisesta sikarutosta aiheutuneita kustannuksia ja menetyksiä ei korvata valtion varoista, jos kustannukset tai menetykset ovat syntyneet elintarvikkeiden jalostuksessa, valmistuksessa tai elintarvikkeiden tai muiden tuotteiden kaupan pitämisessä. Siten lihan ja tuotteiden hävittämiskustannuksista vastaa elintarvikealan toimija.

8. Lainsäädäntö

- Eläintautilaki 441/2014, 22 §, 29 §, 106 §
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus afrikkalaisen sikaruton vastustamisesta 10/2014, muut. 12/2016
- Neuvoston direktiivi 2002/60/EY erityissäännöksistä afrikkalaisen sikaruton torjumiseksi ja direktiivin 92/119/ETY muuttamisesta Teschenin taudin ja afrikkalaisen sikaruton osalta
- Euroopan parlamentin- ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004 rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta 1 ja 54 artiklat

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikkeiden ja sivutuotteiden takaisin veto ja hävittäminen ASF-tautitapauksissa

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Eviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.

